

wapens van de colleges der Oxfordsche universiteiten, maar ook twee doctores in cap and gown. De overzichtskaart van Engeland geeft schapen en wolbalen te zien. Voor Mechelen, zetel van den Grooten Raad, zijn de Waarheid en de Gerechtigheid als symbolen gekozen. De voorstelling van den Donau kon niet volledig zijn zonder den Keizer en den Grooten Turk in gevechtspositie tegenover elkaar; voor den Rijn en de Moezel waren drastische toespelingen op de wijnproductie meer passend. Aan de Dwina hooren rendieren thuis; aan de beneden-Wolga meende de teekenaar een karavaan te mogen plaatsen.

In enkele gevallen is men nog verder gegaan. Aldus b.v. bij de kaart van het begonnen, doch niet voltooide Maas-Rijn-kanaal, de Fossa Eugenia. De kaart zelf, met haar belangwekkende terreinteekening en haar verkleining op een rond getal (1 : 143.000) verdient trouwens ook de aandacht; maar vooral boeiend is de voorstelling van de twee stroomgoden, die tevergeefs trachten elkaar de hand te reiken – men voelt de Hollandsche schadenfreude over het mislukte plan.

Maar het allerbreedst en het allerbest heeft de sierkunst zich ontplooid op de overzichtskaarten der werelddeelen e.d. – de kaart van de beide halfronden! – en op de titelbladen der afdeelingen van het werk, bladen waarop een land of werelddeel in gansch zijn verschijning, in al zijn uitingen is samengevat tot één tafereel, waarin de kartografische uitbeelding nog maar een bescheiden substraat voor de triomfante allegorieën schijnt te zijn.

Wie geen laudator temporis acti is, dient nu de vraag te stellen: is deze naar buiten zoo monumentale atlas ook naar den inhoud een standaardwerk geweest? Om deze vraag te beantwoorden moet men zich van de suggestie van het uiterlijk losmaken en zich tot een analytisch onderzoek naar de herkomst van ieder kaartblad en van elk bestanddeel van den tekst zetten. Laten we enkele grepen doen in het deel, dat op Nederland zelf betrekking heeft; een faire proefneming, want de behandeling van Nederland zal toch wel niet lager staan dan het gemiddelde van het geheele werk.

Vooreerst dan de hoofdkaart en de vier bijzondere kaarten der provincie Holland. Ze toonen al dadelijk in den stijl van het graveerwerk en in een menigte bijzonderheden der voorstelling, ouder te zijn dan het midden der 17e eeuw; we vinden ze dan ook reeds in de oudere drukken der Blaeu-atlassen terug. 't Zijn niet anders dan meer of minder geslaagde kopieën naar de in 1629 door Balthasar Florisz. van Berckenrode voor den uitgever Hondius geteekende kaarten, gegrond op gegevens, die ongelijk van waarde en in 1629 voor een deel al verouderd waren. Voor Utrecht geeft Blaeu een kopie der kaart van Hornhovius, zooals die op het